

KERESZTÉNYKÉNT A TÁRSADALOMBAN

A KRISZTUSKÖVETŐ KÖZÖSSÉGEK
ÉS A HÍVŐ EGYÉNEK 'TÁRSADALMI
HASZNOSSÁGÁRÓL'

Dr. Nádor Koppány Zsombor

KERESZTÉNYKÉNT A TÁRSADALOMBAN

A KRISZTUSKÖVETŐ KÖZÖSSÉGEK
ÉS A HÍVŐ EGYÉNEK 'TÁRSADALMI
HASZNOSSÁGÁRÓL'

Dr. Nádor Koppány Zsombor

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ GONDOLATOK.....	04
A VALLÁS MAGÁNSZFÉRÁBA ŪZETÉSÉNEK HAMIS PARADIGMÁJA.....	06
AZ EURÓPAI CIVILIZÁCIÓ KERESZTÉNY EREDETŰ ÉRTÉKEI.....	08
KERESZTÉNY KÖZÖSSÉGEK, MINT A TÁRSADALOM HASZNOS SEJTJEI	11
EGYÉNI TANÚSÁGTÉTEL: A HÍVŐ EMBER HOZZÁJÁRULÁSA KORUNK TÁRSADALMÁHOZ	18
FELHASZNÁLT IRODALOM.....	23

BEVEZETŐ GONDOLATOK

Az emberi társadalom és az azt formáló civilizáció annak a jele, hogy kiváltságos lények vagyunk a világban. Az antikvitás úgy tekintett a kultúrára, hogy abban az ember „második természetet teremt önmagának. A kultúra az ember világa, ahol kiteljesedhet és mint személy magára találhat.”¹ A műveltség hiányában senki „nem tud valódi emberként élni, hisz nem ismeri a nyelvet, az államot, a jogot, a művészetet, a bölcséletet. (...) Az ilyen lény *barbarosz*, barbár.”² A görög felfogással szemben, a római értelmezés egy jelentős többlete, hogy immár a *cultura* szóhoz kapcsolódott a *cultus*, amely elsősorban vallásos, rituális áhítatot, az isteninek járó tisztelet megadását, kifejezését jelölte.

Mai kultúrafogalmunk – ókori gyökerei ellenére is – a felvilágosodás kétértelműségek által terhelt szülötte. Egymással össze nem egyeztethető, mégis elválaszthatatlan jelentésrétegek kapcsolódnak benne össze. Márkus György magyar származású filozófus úgy definiálta a kifejezést, hogy a kultúra „mindazokat a teljesítményeket és emberi vívmányokat jelölte és jelöli, amelyek a történelem során felhalmozódtak és átörökíthető anyagi és eszmei objektívációkként az emberi lehetőségek tárházát alkotják, melyekből válogathatunk, illetve alkotó módon használhatjuk őket, amikor a dinamikusan változó élet újabb és újabb exigenciáival kerülünk szembe.”³

Norbert Elias pedig úgy vélte, hogy a civilizáció⁴ fogalmában nem kevesebb, mint a Nyugat öntudata fejlődik ki. Ebben ölt testet mindaz, amitől az elmúlt három évszázadban társadalmaink többnek tartották magukat korábbi önmaguknál, illetve más, fejletlenebb kultúráknál. A nyugati társadalom a civilizáció által próbálja jellemezni egyedülállóságát: technikai szintjét, tudományos ismereteit, viselkedésmódját és világnézetét.⁵

A kulturális antropológia hosszú és kacskaringós utat tett meg az evolucionizmustól és etnocentrizmustól indulva, a kulturális relativizmuson át, az émiikus és etikus szemléletmódig, amely próbálja a lehető leginkább megközelíteni a vizsgált kultúra és közösség nézőpontját.⁶

A keresztény vizsgálódás számára éppúgy fontos a kultúra fogalma, mint az antropológiai kutatás számára a vallás figyelembevétel. Ennek oka, hogy mivel az antropológia az embert a maga társadalmiságában, a kultúra megteremtőjeként és a kultúra által meghatározott létezőként vizsgálja, ezért nem vonatkoztathat el teljesen a vallástól, mint a társadalomban jelenlévő és központi jelentőségű tényezőtől. A vallási érzület, gondolkodás és az abból fakadó cselekedetek egyaránt hatással vannak a családra, a gazdaságra, a jogra és a politikára.⁷ Ugyanakkor a vallás úgy tekint a kultúrára, mint az evangélium megélésének a színterére, az emberre pedig, mint két birodalom – Isten országa és a földi társadalom – polgárára.

¹ Frenyó Zoltán: *Korfordulón*. Budapest, MTA, 2015. 140.

² Török Csaba: *A kultúrák lelke*. Budapest, Új Ember, 2013. 19.

³ Márkus György: *Kultúra, tudomány, társadalom. A kultúra modern eszméje*. Budapest, Atlantisz, 2017. 626.

⁴ Elias felhívja a különbséget a kultúra és civilizáció szavak nyelvterületenként eltérő használatára. Vö. Norbert Elias: *A civilizáció folyamata. Szociogenetikus és pszichogenetikus vizsgálódások*. Budapest, Gondolat, 1987. 102.

⁵ Uo. 101.

⁶ Kisdi Barbara: *A kulturális antropológia története, elméletei és módszerei*. Budapest, PPKE BTK egyetemi jegyzet, 2012. 11-15.

⁷ James C. Livingston: *Bevezetés a vallástudományba*. Budapest, Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, 2021. 38.

T. S. Eliot a kultúrát úgy határozta meg, mint azt a dolgot, ami érdemessé teszi az életet arra, hogy megéljük.⁸ A kereszténységre, mint a nyugati civilizáció bölcsőjére, szellemi háttérére hivatkozott⁹, s úgy vélte, hogy a vallás és a kultúra dinamikus paradoxonját épp az adja, hogy ugyanazon egységnek a megnyilvánulási formái, de egyben különböző és ellentétes valóságok is.¹⁰

A kereszténység viszonyulása e két entitáshoz, a valláshoz és a kultúrához, egy olyan állandó mozgásban lévő kapcsolatrendszer, amely az őskereszténység óta foglalkoztatja Krisztus követőit. A kérdés, amit az evangélium és a kultúra kapcsolatáról fel kell tennünk, magából a krisztusi örömhír természetéből fakad: az evangélium ugyanis mindenképpen kulturális alakot fog ölteni.¹¹

A probléma abból fakad, hogy a keresztény ember hite révén, a mennyei királyság tagjaként különállónak számít a Földön. Ugyanakkor testi valója és missziós küldetése következtében része a földi társadalomnak: abba tagozódik és felelősséggel tartozik érte. A Krisztust követő ember létében transzcendens, de földi élete során az immanens világhoz kapcsolt. A kereszténység csak az emberben valósulhat meg. Az ember viselkedésében, magatartásában azonban 'világ', kultúrába ágyazott valóság.¹²

A 20. században a filozófiai-antropológiai háttér megváltozásával a kultúra immár nem morális rendszerként, műveltségként vagy művészi teljesítményként jelent meg, hanem összetett antropológiai-társadalmi valóságként, amely egyre inkább interdiszciplináris háttérrel nyert. Ezekre a folyamatokra válaszolva az egyházi kultúrafelfogás is elindult az átalakulás útján és megalkotott egy új, krisztológiai megközelítésű hit-kultúra paradigmát, szemben a korábbi etikai vagy pragmatikus alapállásokkal.¹³

Az elmúlt évtizedek mélyreható vizsgálódásai ellenére máig a II. Vatikáni Zsinat dokumentuma, a *Gaudium et spes* meghatározása¹⁴ nyújtja a katolikus teológia legteljesebb kultúrafogalmát: „Az emberi személy jellegzetes vonása, hogy csak kultúra által, azaz a természet javainak és értékeinek továbbfejlesztése által juthat el az igazi és teljes emberségre. Ahol tehát emberi élettel találkozunk, ott természet és kultúra a legszorosabban összefonódik. A kultúra szó általános értelemben jelenti mindazt, amivel sokirányú szellemi és testi képességét kiműveli és kibontakoztatja az ember. Ismeretszerzés és munka által meghódítani igyekszik az egész világot; az erkölcsök és intézmények tökéletesítésével emberesebbé teszi a közösségi életet a családban és az egész társadalomban; végül az idők folyamán műveiben fejezi ki, közli másokkal és örökíti meg lelkének nagy élményeit és törekvéseit, hogy azok sokaknak, sőt az egész emberi nemnek fölemelkedését szolgálják. Ebből következően az emberi kultúrának szükségszerűen történeti és társadalmi arculata van (...) A dolgok fölhasználása, a munkavégzés, a kifejezőmód, a vallásgyakorlat, az erkölcs, a törvényhozás és jogintézmények, a tudomány, a mesterségek és művészetek különböző módjaiból más és más közösségi életformák és értékrangsorok származnak. Így az áthagyományozott formákból képződik egy-egy emberi közösség saját öröksége. És így jön létre egy körülhatárolt történeti környezet, melybe minden nemzet és kor embere beilleszkedik és belőle meríti az emberi és polgári kultúra fejlődéséhez szükséges javakat.”¹⁵

⁸ Thomas Stearns Eliot: *A kultúra meghatározása*. Budapest, Szent István Társulat, 2003. 27.

⁹ Uo. 143.

¹⁰ Uo. 76.

¹¹ Michael W. Goheen: *Keresztény misszió ma. Bevezetés*. Budapest, Kálvin, 2019. 254.

¹² Nyíri Tamás: *A keresztény ember küldetése a világban*. Budapest, Akadémiai, 1996. 12.

¹³ Török (2013): i. m. 58.

¹⁴ A *Gaudium et spes* kultúrával foglalkozó fejezetének köszönhetően megkezdődött a termékeny párbeszéd az egyház és a kultúra között. Ugyanakkor a zsinati meghatározás statikus volta és a klasszikus *paideia – cultus* megközelítés következtében maga a definíció is a dialógus témájává vált.

¹⁵ *Gaudium et spes*. 53. pont. In Diós István (szerk.): *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*. Budapest, Szent István Társulat, 2007. 605-739.

A lelkipásztori konstitúció kultúráról szóló önálló fejezetét az a meggyőződés hatja át, hogy mivel életkörülményeink szociális és társadalmi szempontból is drámaian megváltoztak, ezért egy új korszak küszöbén állunk. Ennek jeleit a kritikai érzék erősödésében, a pszichológia és a történeti tudományok szerepének növekedésében, az új kulturális formák és a tömegkultúra megjelenésében, valamint az önállóság és a felelősség elköteleződésében fedezhetjük fel. A zsinati dokumentum reményét fejezte ki, hogy mindezekből olyan lehetőségek születnek, melyek a kulturális kincseket mindenki számára elérhetővé teszik.

A VALLÁS MAGÁNSZFÉRÁBA ŪZETÉSÉNEK HAMIS PARADIGMÁJA

Nem lebecsülve a felvilágosodás, a tudományos ateizmus, a freud-i valláskritika és a marxizmus ezirányú negatív hatásait, a vallás gettósításának, magánéletbe száműzésének szekularista ideológiája korunkban mégis kiemelt figyelmet érdemel. Különösen igaz ez tanulmányunk közelebbi célkitűzései fényében.

A kései modernitás ideológiai állításának, miszerint az embernek választania kell a haladás és az istenhit között, a szekuláris életérzés lett a következménye. Képviselői a társadalmi szabadságra és egyenlőségre hivatkozva utasították az istenhitét a magánszférába.

A szekularizációs paradigma azt állította, hogy a vallás a modernizáció hatására egyre inkább háttérbe szorul, majd marginálissá válik vagy akár teljesen el is tűnik.

Máig velünk él az önkéntes gettóba zártság bénító mótelye, melynek eltérő gyökerei vannak Nyugaton és a hajdani vasfüggönytől keletre. Közép és Kelet-Európában, a kommunista diktatúra beidegződései miatt nem merünk hitünkről a közösség tereiben beszélni. Nyugaton pedig az elmúlt két évszázad ideológiai magvetése az emberek többségével elhitette, hogy a vallás helye a magánszféra eldugott rejtekeiben van. S szintén velünk él és nyomasztó súllyal szakad ránk a kulturális keresztényüldözés bénító tapasztalata. Az a sokszor kimondatlanul is erős struktúrát alkotó meggyőződés, hogy a felvilágosodás és különösen '68 eszméi után a teista álláspont diszkvalifikálttá vált a kulturális életben és a közéleti viták során.¹⁶

Napjainkban azonban már nem hat egyértelműnek sem a szekularizációs folyamat egyirányúsága, sem pedig visszafordíthatatlansága. Társadalmi szinten az egyház által a történelem korábbi időszakai alatt ellenőrzött intézmények, mint az oktatás, a nevelés és az egészségügy – legalábbis nagyrészt – önállóvá váltak. Karel Dobbelaere vallászociológus arra hívja fel a figyelmet, hogy ez, az intézményi szekularizáció nincs szükségszerű korrelációban a vallási szervezetek tevékenységével és az egyéni vallásossággal.¹⁷ José Casanova pedig arra mutatott rá, hogy a szekularizmust három különböző jelenségre használja a kutatás: a világi szférák elkülönítésére a vallási intézményektől, a vallásgyakorlás visszaesésének leírására, valamint a vallás magánszférába utalására. A kortárs plurális kultúrában élő kereszténység elfogadja az első pontot, hiszen a társadalom részterületeinek differenciálódását maga is szükségszerűnek ismeri el. Ugyanakkor ebből nem következik a második állítás, a vallás általános jelentőségvesztése. A harmadik

¹⁶ Nádor Koppány Zsombor: Nyugati szekularizáció és kereszténység – Kulturális keresztényüldözés Európában. In Újházi Lóránd (szerk.): *Buda-pest-jelentés a keresztényüldözésről*. 2021, Mondat Kiadó, Vác, 2022. 78.

¹⁷ Karl Dobbelaere: *Secularization: An Analysis at Three Levels*. Frankfurt, Peter Lang, 2002. 77.

kitétel – a vallás kiszorítása a nyilvánosság tereiből –, pedig elfogadhatatlan a teista világnézet számára.¹⁸ Rowan Williams anglikán érsek és teológus a szekularizmus közéleti hegemoniája kapcsán visszautasítja azt az alapállást, hogy a közsférában érintkező emberek viselkedése semmilyen utalást nem tartalmazhat a transzcendensre. Sem az nem fogadható el, hogy a hívő egyének, csoportok nem vonhatják be a közbeszédbe vallásos elkötelezettségüket; sem pedig az, hogy ha ez bizonyos körülmények között mégis megvalósul, akkor kötelesek lennének vallási nyelvük szekuláris nyelvre fordítására. Williams úgy véli, ha engedünk a kísértésnek és elfogadjuk a szekularizmus ezen kitételeit, akkor egyrészt a polgárok jelentős részének legfontosabb belső motivációit zárjuk ki a közbeszédből – szegényebbé téve azt –, másrészt pedig menedzseri szemléletű funkcionalizmussá silányítjuk a közéletet, ahonnan a célok megvalósítása érdekében száműztük az értékítéletet tartalmazó gondolkodást.¹⁹

A szekularizáció elmélete oly mélyen ivódott be a tudományos közvélemény axiómái közé, hogy mire Jürgen Habermas felvetette a posztsekkularizáció új paradigmájának a lehetőségét, már a vallásszociológiai kutatás nagyszámú felmérése tanúsította a szekularizáció fogalmának a tarthatatlanságát. A német filozófus annak ellenére beszél a szekularizáció helyett posztsekkularizációról, hogy meglátása szerint a vallás kénytelen volt feladni az élet átfogó alakítására és az interpretáció monopóliumára vonatkozó igényét, mivel az állam semlegessé válása, a tudás szekularizálódása és a vallásszabadaság miatt ezen korábbi törekvései elérhetetlenné váltak. Így a vallási közösség, mint társadalmi részrendszer élete elkülönül a többi részrendszerétől és a hívő egyén vallásos szerepe elválik attól a másik szereptől, amit, mint polgár tölt be.²⁰ Habermas meglátása szerint az európai gondolkodásnak érzékenyen kell viszonyulnia a valláshoz, az alkotmányos államnak pedig érdeke, hogy „kíméletesen bánjon azokkal a kulturális forrásokkal, amelyek polgáraiknak normatudatát és szolidaritását táplálják.”²¹ Habermas tézise értelmében a modernitásban a szakralitás nyelvi folyamattá alakult át.²² A posztmodern gondolkodó újdonsága abban áll – írja Görfföl Tibor –, hogy bár maga is a 'szekularizáció bátyáiról' érkezett, mégis arra hív, hogy a vallás és a szekuláris nyilvánosság egymástól tanulva alakítson ki új viszonyt, „oly módon, hogy a vallási tartalmak 'átmentő' erővel fordítódjanak le mindenki számára általánosan érthető kognitív tartalmakká, szekuláris nyelvi mintákra.”²³

A kultúra fogalmának rövid áttekintése hozzásegített minket ahhoz, hogy rávilágítsunk, hogy a vallás és a társadalom elemzésekor egymástól elválaszthatatlan valóságokról van szó. A szekularizációs paradigma kritikája pedig lehetővé teszi, hogy leszámoljunk a magánszférába üzetett vallás mítoszával. Témánk – a keresztények társadalmi hasznosága – közelebbi kifejtése előtt még egy gondolati láncszem említése tűnik szükségszerűnek. Annak a felvillantása, hogy a kereszténység társadalmi szerepvállalása nemcsak lehetőség, hanem egyúttal egy olyan hozzájárulás, amelyre magának a társadalomnak is szüksége van.

A politikai liberalizmus, Isaiah Berlin nyomán, az egyén maximális szabadságára helyezi a hangsúlyt és „lemond a klasszikus és vallásos természetjogi tanok erősen kozmológiai és üdvtörténeti jellegű feltevéseiről” és az államhatalom legitimitás alapjait a felvilágosodás filozófiájának profán forrásaiból származtatja.²⁴ Liberális demokráciáink a felvilágosodás utópisztikus előfeltételezésére épülnek: a természetétől fogva szabadnak és függetlennek tartott auto-

¹⁸ José Casanova: *Public Religions in the Modern World*. Chicago, University of Chicago Press, 1994. 17-18.

¹⁹ Rowan Williams: *A hit szerepe a mai világban*. Pannonhalma, Bencés, 2014. 15-17.

²⁰ Jürgen Habermas – Joseph Ratzinger: *A szabadelvű állam morális alapjai. A szekularizálódás dialektikája az észről és vallásról*. Budapest, Barankovics Alapítvány – Gondolat, 2007. 30.

²¹ Habermas–Ratzinger (2007): i. m. 29.

²² Hans Joas: *A hit választása. Milyen jövője lehet a kereszténységnek?* Budapest, Vigilia, 2014. 105.

²³ Görfföl Tibor: *A kritika hangja és a valóság szeretete. A kereszténység korunk európai kultúrájában*. Budapest, Gondolat, 2018. 47.

²⁴ Habermas–Ratzinger (2007): i. m. 18-19.

nóm ember felszabadítását célozzák.²⁵ Ernst Böckenförde német alkotmánybíró és katolikus jogfilozófus felismerve a társadalmainkat körülvevő világnézeti vákuumot, megalkotta a *Böckenförde-axiómaként* elhíresült tételét, „amely szerint a liberális jogállam képtelen megalapozni magát, s önmaga megalapozásához rászorul a tételes vallások támaszára”²⁶, mert végsősoron azok a belső motivációk és kötődések jelentik létalapját, amelyeket polgárai vallásos hite közvetít.²⁷ Böckenförde éleslátóan ismerte fel, hogy a modern állam legitimitációját nem történeti vagy isteni eredetében fedezi fel, hanem „a szabad és önmaga által meghatározott, egyedi személyiségre, az individuumra való vonatkozásban. Az állam bázisa az ember, mint ember.”²⁸

AZ EURÓPAI CIVILIZÁCIÓ KERESZTÉNY EREDETŰ ÉRTÉKEI

Ha tanulmányunk fő kérdéskörét, a keresztény ember, illetve a keresztény közösségek társadalmi hasznosságát eszmetörténeti keretbe kívánjuk ágyazni, akkor hasznosnak tűnik földrészünk, Európa keresztény eredetű értékeinek, gyökereinek az áttekintése. Hiszen ezek azok a fundamentumot adó hozzájárulások, melyek társadalmaink talapzatát megszilárdítják, s ezen értékek tudatosítása a kortárs cselekvéseinket is viszonyítási pontokkal látja el.

Az európai élet, a *'European way of life'* fontos téma napjaink Európájában. Kulcsszavai között olyan kifejezésekkel találkozhatunk, mint a tolerancia, a szociális igazságosság, értékek, egyenlőség, oktatás, migráció, munkanélküliség és biztonságpolitika. Ugyanakkor problémát jelent, hogy hiányzik az európai értékek alapjaira való hivatkozás, másrészt pedig még ezt a felhígított érték-kánont is támadják Európában – tagadva az európai kultúra egységét, kifejezhető értékeit, fenyegetettségét és megvédésének a szükségességét.

Minderre reflektálva a *'European way of life'* keresztény megközelítése arra a meggyőződésre épül, hogy beszélni kell Európa zsidó-keresztény fundamentumairól, a kereszténység általi meghatározottságáról, s a hitünk, világnézetünk Európának adott értékeiről (nem tagadva más hagyományok – például az antikvitás, a humanizmus és a felvilágosodás – hozzájárulását sem). Ennek során láthatóvá kell tennünk kontinensünk keresztény eredetű értékeit, utalva a megbocsátás és a közösségvállalás krisztusi igényeire, melyek az európai integráció születésénél együtt jelentek meg a politikai és gazdasági szempontokkal.

Ernst Böckenförde úgy fogalmazott, hogy Európának égető szüksége van az egyesülés céljáról folytatott politikai vitákra. Azon kérdések megválaszolására, hogy miért van Európai Unió, az merre tartson és milyen alapokra támaszkodjon? „Ha Európa nem akar zátonyra futni, akkor ezután nem jelenhet meg a gazdasági ésszerűség technikai-pragmatikus konstrukciójaként; rendezőelvként kell közvetítődnie, és a népek, valamint az egyes emberek egyértelmű politikai akaratában kell gyökeret vernie. Európának világhosszra van szüksége.”²⁹

²⁵ Patrick J. Deneen: *Conserving America?: Essays on Present Discontents*. South Bend, St. Augustine's Press, South Bend 2016. Idézi: Dreher (2021): i. m. 136.

²⁶ Görföl (2018): i.m. 20.

²⁷ Ernst-Wolfgang Böckenförde: *Állami jog és erkölcsi rend*. Budapest, L'Harmattan, 2020. 24.

²⁸ Uo. 19-20.

²⁹ Böckenförde (2020): i. m. 130.

Böckenförde, Václav Havelre hivatkozva úgy folytatja gondolatmenetét, hogy amennyiben Európa civilizációs értékek közössége – márpedig annak kell lennie ahhoz, hogy életképes egyesülés legyen –, akkor lényegéhez szervesen hozzátartozik az egyén szabadsága, a demokrácia, a jogállamiság és a polgári társadalom. Ezekről a fundamentumoktól pedig elválaszthatatlan a keresztény vallás és az általa formált és meghatározott kultúra.³⁰

A kereszténység nagyban járult hozzá azon értékek, ideálok és remények létrehozásához, amelyek ma európai kultúránk szerves részét alkotják. Az Európáról szóló együttgondolkodásban tagadhatatlan a kereszténység szerepe az érték- és identitásdimenziók terén. Vitán felül igaz ez a kultúra, az értékrend és a gondolkodásmód dimenzióiban, ugyanakkor egyházaink ennél többet igényelnek, és jóval többet ajánlanak: Európa közös jövőjéhez a hit, a remény és a szeretet ajándékaival kívánnak hozzájárulni.³¹

Számos olyan értékkanon született, amely megpróbálja összefoglalni, hogy mit adott és a jelenben mit ad a kereszténység Európának. Ezekből tekintünk bele néhányba.

Szent II. János Pál pápa érvelése történeti jellegű: „az emberi személy transzcendens méltóságának elismerése, az értelem, a szabadság, a demokrácia, a jogállam, valamint a politika és a vallás közti különbség értéke” kerül említésre, mint a kereszténység által inspirált európai érték.³²

Christoph Schönborn bécsi érsek az ember istenképiségét, a család egységét, a szabadság adományát, az idő lineáris felfogását, valamint a munkának az isteni teremtető műben való közreműködésként való felfogását említi.³³

Erich Kussbach osztrák professzor és diplomata olyan értékeket emel ki, mint az emberi méltóság, az emberi jogok, a szolidaritás és a szubszidiaritás. Beszél azonban olyan, ritkábban hivatkozott társadalmi alapelvekről is, mint az étellel és a világgal szembeni bizalom, az önfenntartás képessége, a realiztikus ön- és világismeret, a szív kultúrája és az önfegyelem. Úgy véli, hogy ezek, a vitathatatlanul keresztény gyökerű alapelvek, pluralisztikus államaink számára is elfogadhatók, a társadalom egésze számára építő jellegűek.³⁴

Wolfgang Huber, a kiváló német protestáns teológus a keresztény értékek gazdag listáját állítja elének: az idő keresztény fogalmát és strukturáltságát, a templomok által meghatározott tájat, a házasság és a család biblikus rendjét, a szolidaritást, az oktatás, a munka és a hivatás ethoszát, valamint az emberi méltóság politikai elismerését. Ide tartozik továbbá a felebarát szeretete, az Istenben való bizalom, a tolerancia, a felelős szabadság és a közjóért végzett tevékenység.³⁵

Bolberitz Pál különválasztva beszél a mai Európában rejtjelezve, nyomokban megtalálható keresztény értékekről és arról a konkrét értékrendről, amelyet a kereszténység nyújtott Európának. A két dimenziót összehasonlítva pedig számba veszi az eredeti keresztény dimenzió devalválódását. A görög-római-zsidó értékekkel szemben korunk az új pogányságot ajánlja, annak hamis abszolútumaival és bálványaival. A kereszténység új teológiai tanítása volt a teremtető Isten és a teremtetett valóság elválsztásának a gondolata. Ehelyett ma a Teremtető és a teremtmény azonosítása jelenik meg, s ebből fakadóan materiális abszolútumok lepik el életünk horizontját. Az ember keresztény méltóságát a hol

³⁰ Uo. 131-132.

³¹ Beran Ferenc: Keresztények a közös Európáért. *Távlatok*, 49. (1998/2.), 246-247.

³² II. János Pál pápa: *Ecclesia in Europa*. Budapest, Szent István Társulat, 2003. 109. pont.

³³ Christoph Schönborn: Idegen test vagy gyökér? *Communio*, 19. (2011/3-4.), 45.

³⁴ Eric Kussbach: Keresztény Európa és európai integráció. *Vigilia*, 62. (1997/4.), 271-273.

³⁵ Wolfgang Huber: *Hítkérdések protestáns szemmel*. Budapest, Luther, 2021. 226-234.

bálványozott, hol megalázott emberképi ember redukciója váltja fel. Keresztény hitünk tanúsága szerint az ember méltóságából következik a kultúra ápolásának a hivatása, mellyel szemben a devalválódás a civilizáció hasznossági szempontjaira helyezi a hangsúlyt. A megváltás, a felszabadítás és a szabadság gondolatát felváltotta az önmegváltás és a szabadosság. A keresztény kozmológia Isten és a világ közötti szakadék áthidalhatóságának a lehetőségét hirdette. Korunk a vallás és a társadalom merev szétválasztása mellett kötelezi el magát. A hátrányos helyzetűek szeretetből fakadó felkarolása élesen elválik civilizációnk társadalmi veszélyeitől. A misszió központi gondolatát elutasítva, a posztmodern a magánélet keretei közé kívánja száműzni a vallást. Az igazságosság és a szeretet természetes alapjaira épülő keresztény erkölcs hiányában a győztes igazsága uralkodik. S végezetül, a szó és a tett Krisztusra visszavezethető egysége helyett az értékek önmagukból való kifordulását tapasztaljuk.³⁶

A kánonok szinte vég nélkül folytatható sorát tanulmányunk Molnár Tamás három pontjával zárja: Molnár a kereszténység Európára gyakorolt hatásának sarokpontjait a tudományhoz való út előkészítésében, a történelem megteremtésében és az értelmes politikai és társadalmi cselekvésben jelölte meg.³⁷

Mióta Európa az ókori Görögországban politikailag megszületett, alapvető számára a objektív jogrend, az ész és a szabadság uralma. Európa részére továbbra is meghatározónak kell maradnia a szabad emberi társadalomnak: a lelkiismereti szabadság, az emberi jogok, a tudományos szabadság elismerésének és megóvásának. Képesnek kell lennünk megőrizni és tovább gazdagítani ezen értékeket anélkül, hogy a saját szabadságunkat önként felemésztő, transzcendencia nélküli ráció talajtalan mélységébe zuhannánk.³⁸ A keresztény közösségek felbecsülhetetlen mértékben képesek ehhez hozzájárulni.

Walter Kasper német bíboros a szabadság korunkban megjelent téves értelmezését veszi górcső alá és úgy látja, hogy azt egyre többen keverik össze az igazságot és a mindnyájunkat kötelező, értékeket nem ismerő emancipált liberálizmussal, ami egy olyan individualizmust eredményez, ami magában hordozza a társadalom felbomlását is. Társadalmunk azonban csak ideig-óráig képes egyben maradni kötelező érvényű összekötő minimumok nélkül. Az egyik ilyen minimum az ember értéke és méltósága, amely több mint üres posztulátum. A szabadság helyes értelmezése elválaszthatatlan a bibliai antropológiától és a minden emberre vonatkozó felelősségtől.³⁹

XVI. Benedek pápa arról tesz tanúságot, hogy mély gazdagság rejlik a középkori katolikus teológiának abban a felismerésében, ahogy az az arisztotelészi természetjogi gondolatokat befogadta, és a profán állam számára is értelmezhetővé tette.

Ez azért is különösen fontos, mert a pozitív jog nem lehet elégséges megokolás, mivel egyrészt maga is talapzatra szorul, másrészt pedig a demokráciában a többségi véleménytől függően mindenkor sebezhető. Társadalmaink olyan megalapozást próbálnak megalkotni, amely önerejükől nem járhat sikerrel.⁴⁰

³⁶ Bolberitz Pál: *Keresztény örökségünk. Communio*, 11-12. (2003-2004.), 67-82.

³⁷ Molnár Tamás: *Keresztény humanizmus. A szekuláris államnak és ideológiájának kritikája*. Budapest, Kairosz, 2007. 18-19.

³⁸ Joseph Ratzinger: Európa – a keresztényeket kötelező örökség. *Vigilia*, 69. (2004/9.), 647-648.

³⁹ Walter Kasper: Egyház merre tartatsz? A II. Vatikáni Zsinat maradandó jelentősége. In Kránitz Mihály (szerk.): *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai negyven év távlatából*. Budapest, Szent István Társulat, 2002. 31, 36-37.

⁴⁰ Jean-Marie Lustiger: *Emberhez méltón*. Budapest, Vigilia, 1997. 77., 21.

Sem a hatalom által diktált jogpozitivisták igazság, sem a hasznosság elve nem alkalmas arra, hogy emberhez méltó életet rendezzen el, mert jogot és erkölcsöt csak a lét igazságára lehet alapozni. Szükségünk van tehát a természetes erkölcs követelményrendszerének újbóli felfedezésére.⁴¹

A felvilágosult kultúrát a szabadságjogok határozzák meg. Esetükben azonban fel kell hívni néhány dologra a figyelmet. Egyfelől ezek a szabadságjogok mélyen gyökereznek a keresztény hagyományban, s nem véletlenül nyerték el mai formájukat épp a keresztény Európa talaján. Másfelől azonban eloldozva gyökerüktől, sok esetben öncéllá degradálódnak, s egyre gyakrabban kerülnek egymással is összeütközésbe.⁴² Erdő Péter bíboros jogtudósként úgy reflektál a kérdéskörre, hogy tagadhatatlan, hogy a természetjog-eszmén alapuló normák és a folyamatosan kialakuló szabadságjogok a kereszténység talajából nőttek ki.⁴³

János Pál pápa is szakadatlanul hangsúlyozta a kereszténységnek Európa fejlődésére gyakorolt hatását: „Európát bőségesen és mélyen áthatotta a kereszténység. Kétségtelen, hogy Európa bonyolult történelmében a kereszténység központi és meghatározó elem, mely a klasszikus örökség megbízható alapján erősödött meg, s különféle etnikai-kulturális hatások gazdagították a századok folyamán. A keresztény hit formálta a földrész kultúráját, és történelmével elválaszthatatlanul egybenőtt. (...) A modern és jelen korban is (...) a hitnek változatlanul igen fontos szerepe van.”⁴⁴ A pápa úgy vélte, hogy amikor elszakítják az evangéliumtól azokat a nagyszerű értékeket, melyek áthatották Európát, akkor ezek a lényegüket veszítik el, s ezáltal lehetőség nyílik az eltévelyedésnek, a reménytelenségnek és különböző hamis narratíváknak.⁴⁵

KERESZTÉNY KÖZÖSSÉGEK, MINT A TÁRSADALOM HASZNOS SEJTJEI

Milyenek kell lenniük egyházainknak, közösségeinknek, ha komolyan kívánják venni elhívásukat, hogy az igazság és az irgalom szigetei, előmozdítói és eszközei legyenek, mind saját belső valóságukban, mind az egész társadalom számára?⁴⁶

Keresztény hitünk nem egy filozófia, vagy világnézet csupán, hanem – Jean Daniélou szavaival – az ember rendeltetéséről mondható végső igazság. Ebből fakadó kötelezettségünk, hogy minden embertársunknak elmeséljük azt a történetet, amely egyedül számít életünkben: hogy Jézus Krisztus ítéletet fog mondani rólunk.⁴⁷ Ezirányú feladatunk elvégzése közben bátorítóan hat a tudat, hogy spirituálisan éhes társadalmunk életadó forrásként várja Krisztus evangéliumát.⁴⁸ Mivel a spirituálisnak kell átitania a világot, ezért hitünk feladata, hogy formát adjon a világnak,

⁴¹ Erdő Péter: *Egyház, Kultúra, Társadalom*. Budapest, Szent István Társulat, 2011. 717-719.

⁴² Joseph Ratzinger: *Benedek Európája a kultúránk válságában*. Budapest, Szent István Társulat, 2005. 42.

⁴³ Erdő (2011): i. m. 657, 717-719.

⁴⁴ II. János Pál (2003): i. m. 24. pont

⁴⁵ Uo. 47.

⁴⁶ Goheen (2019): i. m. 240.

⁴⁷ Jean Daniélou: *Az igazság botránya*. Budapest, Jel, 2020. 104-105.

⁴⁸ Francia Püspöki Kar: *A hit hirdetése a mai társadalomban. Levél a katolikusokhoz*. Budapest, Vigilia, 1998. 81.

hogy a kegyelem valósága már itt a földön áthassa környezetünket, segítve ezzel ittlétünk rendeltetésünk szerinti megélését.⁴⁹

Képesnek kell lennünk felébredtetnünk a fogékonyságot az egyetemes érvényű értékek és a morál iránt. Keresztény gyülekezeteink feladata, hogy felizzítsák az emberekben személyi méltóságuk és szabadságuk tudatát, és hirdessék az ebből sarjadó jogokat, de ezzel párhuzamosan az erkölcsi kötelességeket is.⁵⁰ Örvedetes, hogy a szabadság- és személyiségi jogok egyre nagyobb hangsúlyt kapnak, de nem eshetünk bele az individualizmusnak abba a szélsőségségbe, amely a jogok javára teljesen megfedkeznek a felelősségről és a kötelességekről. A kettőnek kart-karba öltve kell járnia. A jogok és kötelességek ugyanis ugyanabból az antropológiai, etikai gyökérből származtathatják magukat, így bármelyik tagadása egyben a másik torzulásához is vezet.

Az urbanizáció rohamossá válása előtti világban a közösségek – a család, a plébánia, a lakóhely – adottak voltak, ma azonban, a társadalmi összetartozás gyengülésének a korában létre kell őket hozni. Annál is inkább fontos ez, mert az emberek igénylik, hogy tartozzanak valahova. Közösségeink így olyan szigetekké válhatnak, amelyek a hit mellett biztonságot és összetartozást nyújtanak⁵¹, melyek alkotó kisebbségként étellel, fénnel és melegséggel teli alternatívát ajánlanak egy kihűlő, sötét és haldokló világnak.⁵²

A keresztény közösségeknek, ráérezve egy új kezdet lehetőségére, jellé kell válniuk egy atomizált világban, átformálva azt és a Szentlélek segítségével evangéliumi lelkületű csoportokat létrehozni és tanúságot tenni arról, hogy hitünk egy olyan élettörténetre épül, amely Isten által betöltött, teljes valójában a másikért megélt felajánlás, de egyszersmind emberi testben és a történelemben, hálával, szenvedéllyel és bizalommal megélt élet.⁵³

Világi küldetésünk során késznek kell mutatkoznunk arra, hogy általunk is eljusson pár mag az evangéliumból a világba, s hogy segítsük, előkészítsük és kövessük a Szentlélek láthatatlan evangelizációját. Hitünk szerint a világnak szüksége van „arra az ösztönzésre és magasba lendítő erőre, amelyet a kereszténység ad a természetes tevékenységeknek a maguk rendjében.”⁵⁴

A halál kultúrájára nemet mondva a kereszténység vallja, hogy teremtett világunk sosem meríti ki az élet lehetőségét, ám ez függ a mi tevékeny együttműködésünktől is. Egyházaink az élet kultúráját képviselik és ennek különböző módokon meg is kell nyilvánulnia, felismerhetővé kell válnia. Az 'élet barátai' elfogadják a gyermekáldást, segítik az éhezőket, betegeket, védelmezik az emberi életet, a szabadságot és a demokratikus államberendezkedést, támogatják a családokat és a teremtett környezet megóvását, igyekeznek előmozdítani az ökumenizmust és a vallásközi párbeszédet, tetteiket a szolidaritás⁵⁵ vezérli, s végül tisztelik a másik embert, annak kultúrájával együtt.⁵⁶

Jacques Maritain arra emlékeztet, hogy az általános cselekvési szint mellett, közösségeink egyfajta speciális tevékenységre is hivatottak, amely során a világ átalakítására kapnak megbízást. Ugyanakkor a társadalmi rendet csak akkor

⁴⁹ Jacques Maritain: *Az igazi humanizmus*. Sárospatak – Budapest, Római Katolikus Egyházi Gyűjtemény – Szent István Társulat, 1996. 115.

⁵⁰ Békés Gellért: *Kereszténység a harmadik évezred küszöbén*. *Vigila*, 55. (1990/9.), 649.

⁵¹ Alister McGrath: *Az ateizmus alkonya*. Budapest, Szent István Társulat, 2008. 242-243.

⁵² Rod Dreher: *Szent Benedek válaszáján*. Budapest, Osiris – MCC, 2021. 149.

⁵³ II. János Pál pápa: *Novo millennio ineunte*. Budapest, Szent István Társulat, 2001. 9. pont.

⁵⁴ Jacques Maritain: *A garrone-i paraszt. Egy öreg laikus töprengése napjaink kérdésein*. Budapest, Szent István Társulat – Kairosz, 1999. 69.

⁵⁵ „A szolidaritás a közösségben való gondolkodás és cselekvés, mindenki életének az elsőbbsége a javak kisajátításával szemben. Ezenkívül küzdelem a szegénység, az egyenlőtlenség, a föld- és munkanélküliség, a hajléktalanság strukturális okai, a munkához való jog és a szociális jogok megtagadása ellen.” Vö. Ferenc pápa: *Fratelli tutti*. Budapest, Szent István Társulat, 2021. 116. pont

⁵⁶ Nemeshegyi Péter: *Az európai uniós identitás keresztény képe*. *Távlatok*, 52. (2001/3.), 364-365. 355-366.

leszünk képesek megreformálni és morálissá tenni, ha először magunkban sürgetjük az erkölcsi élet megújulását, s leásunk emberi életünk gyökeréig, megtisztítva és új életető erővel gazdagítva az életünket irányító etikai princípiumokat.⁵⁷ Ebben, az isteni Gondviselésnek alárendelt cselekvésben fő küldetésünk, hogy igazságosabbá és kevésbé embertelenné tegyük társadalmainkat, hogy „Krisztusnak és királyságának szelleme valamilyen módon még a földi dolgokat is éltesse.”⁵⁸

A keresztény közösségek tanúságtétele azt a magatartásformát jelenti, hogy az evangéliumot bele kell szőni a közösségi és személyes diskurzusokba, felmutatva a szemléletesen megélt örömhírt a közösségekben és az egyházi intézményekben, keresve az egymást tiszteletben tartó eszmecsere alkalmait. Jézus arra hívta a keresztény hívőket és a keresztény közösségeket egyaránt, hogy vállalják missziós identitásukat. „Ti vagytok a világ világossága. A hegyen épült várost nem lehet elrejtteni. S ha világot gyűjtőnek, nem rejtik a véka alá, hanem a tartóra teszik, hogy mindenkinek világítson a házban. Ugyanígy a ti világosságotok is világítson az embereknek, hogy jótetteiteket látva dicsőítsék mennyei Atyátokat!”⁵⁹ Az egyéni evangelizáció fontossága mellett, a Szentháromságból fakadóan, a missziós lelkület közösségi dimenzió is, melynek tagjai maguk közé hívják a kirekesztetteket⁶⁰, egy olyan gyülekezetet kínálva, amely a szaggatottság és a gyökérvesztés helyett az ingyenes szeretet és támogatás biztonságát adja.⁶¹

A kereszténység illetékesnek érzi magát abban, hogy a társadalommal kapcsolatos erkölcsi elveket hirdessen. Egyházaink meggyőződéssel vallják, hogy feladatuk támogatni mindent, ami igaz, jó és szép található az emberi közösségekben, s előadniuk a perszonalitásra, a szolidaritásra és a szubszidiaritásra épülő szociális tanításukat és erkölcsi dolgokban ítéletet mondani, ha szükséges.⁶²

Az 1971-es Püspöki Szinódus ezzel összhangban úgy fogalmazott, hogy „az igazságosságért és a világ fejlődéséért végzett munka lényegesen hozzátartozik az Evangélium hirdetéséhez, más szóval az egyház küldetéséhez, amellyel az embert mindennemű elnyomás alól meg akarja váltani, és fel akarja szabadítani.”⁶³ Fel kell szólítanunk a megtérésre és a darabokra tört világ újjáépítésére, kimondva, hogy az igazi értékek nem a birtoklásra alapulnak, hanem Isten szeretetén.

Hitünk alapja a szeretet. A szeretetnek az a civilizációja, amely a társadalmat emberibbé, a személyt teljesebbé teszi, s amelyet a kulturális cselekvések valamennyi szintjén normává kell emelni, előrébb helyezve az igazságosság kritériumánál is. A szeretet civilizációjára épülő keresztény közösség életmegnyilvánulásai azt teszik megtapasztalhatóvá, hogy a moralizáló egyház helyett egy gyógyító egyház befogadó közössége segíti az embert az élet zarándokútján. Az 'én' té' általi megszólítottasága, a közösség az, ami lehetőséget nyújt a személy teljes kibontakozására. A Szentháromság misztériumából érthetjük meg igazán az egymás iránti nyitottságnak ezt a valódi mélységét.⁶⁴

A nyugati civilizáció nem korlátozhatja magát a gazdaságra és a politikára. Az értékeknek, kultúrának, vallásnak is szóhoz kell jutnia a jövőnkéről való együttgondolkodásban. A kereszténység igyekszik érvényre juttatni az általa

⁵⁷ Maritain (1996): i. m. 123.

⁵⁸ Maritain (1999): i.m. 279-284.

⁵⁹ Mt 5,14-16.

⁶⁰ Ferenc pápa: *Evangélium gaudium*. Budapest, Szent István Társulat, 2014. 180. pont

⁶¹ Ferenc (2019): i. m. 216. pont

⁶² „(A cél) az olyan politikáé, amely noha a keresztény szellem és a keresztény elvek inspirálják, csak a benne tevékenykedő polgárok kezdeményezésére és felelősségére támaszkodna.” Vö. Maritain (1999): i.m. 42-43.

⁶³ *Igazságosság a világban. A II. általános püspöki szinódus okmányai*. Budapest, Szent István Társulat, 1972. 6.

⁶⁴ XVI. Benedek pápa: *Caritas in veritate*. Budapest, Szent István Társulat, 2009. 53. pont

vallott értékeket a posztmodern kulturális léggör keretei között is. Ezek közül az elvek közül is kidomborodik a szolidaritás⁶⁵ és a szubszidiaritás. Mivel hisszük, hogy a hitünk által képviselt alapvető értékek természetünk, létünk objektív szabályai, ezért joggal vélhetjük, hogy az ezektől való tartós elszakadás társadalmunk vesztét okozhatja. Ez az aggodalom, az olykor keserűséget okozó látszólagos eredménytelenségek ellenére is arra kötelez, hogy a kereszténység folytassa az általa vallott értékek elfogadtatásáért és azok védelméért való lankadatlan munkálkodását. Hiteles tanúságot kell tennünk Isten kegyelmi ajándékáról. Hírnökké és misszionáriussá kell válnunk Európa újra-evangelizálásában.

Napjainkban egy értékválságnak vagyunk a tanúi, amely az emberi élet alapjait is érinti, s céltalansághoz, az élet értelmének megkérdőjelezéséhez vezet. Ennek része az intézményekkel és a vezetőkkel szembeni növekvő bizalmatlanság, az önzés terjedése és a materiális javak túlértékelése. A kereszténység feladata, „hogy beszéljen az Isten képére alkotott ember Teremtőjétől kapott belső értékeiről”, a megelégedettségéről, az aszketizmus szerepéről és a család, barátság, önfeláldozás mély értelmet adó dimenzióiról.⁶⁶

A családban lehetőséget kapunk arra, hogy a kereszténység történetének következő láncszemeként lássuk magunkat. Ez egyszerre jelenti hitünk háborítatlan megélését és továbbadását. Nincs eredményesebb munkálkodás az evangelizációért, mint egy szerető családban növekvő gyermeket megtanítani imádkozni.⁶⁷ Fontos – mondja XVI. Benedek pápa –, hogy a fiatalok számára az egyház és annak közösségei felmutassák a család és a házasság szépségét. Bátran kell kiállni amellett, hogy az állam támogassa „az egy férfi és egy nő közötti házasság által megalapozott családnak, a társadalom alap- és életsejtjének középpontba kerülését és sérthetlenségét. (...) gondoskodva annak gazdasági és pénzügyi problémái megoldásáról is.”⁶⁸

Korunk egyik legnagyobb civilizációs próbatétele a szolidaritáshoz való viszonyulás. A kereszténységnek rendíthetetlenül hirdetnie kell azt a kétezer éves igazságot, hogy az emberhez méltó fejlődés útját csak a szeretet nyitja meg. A versenyképesség növelése mellett időt, anyagi forrásokat és legfőképpen emberi törődést kell szánni a leszakadt egyének, csoportok és az elmaradott régiók, országok irányába. A keresztény közösségeknek és szervezeteknek országlánrészt kell vállalniuk a folyamat elvégzésében és az arra való hívásban egyaránt.

Ma, amikor az emberiség ráébredt arra, hogy nem olyan egyszerű a fejlődés útja, különös aktualitása van a reménynek és a szolidaritásért végzett munkának. A legfőbb területeknek a szegények és a munka kérdése, a kultúrák- és a vallások közötti megfelelő párbeszéd hiánya, a társadalmi igazságtalanság kérdése, illetve a személy elidegenedése és ebből fakadó növekvő magánya tekinthető. E felsorolt jelenségek közül néhány kifejezetten a kereszténység hatáskörébe tartozik, mások, mint például a gazdasági kérdések, a szakpolitika megoldásaira várnak. Azonban ez utóbbi esetben is feladata az egyházaknak a folyamat nyomon kísérése és a pozitív irányú cselekvés ösztönzése. A teológiának és az egyházaknak ugyan nincs tévedhetetlen megoldása a konkrét gazdasági problémákra, ugyanakkor határozott meglátásai vannak ez emberi jólétre és a közösségben leélt emberi élet értelmére nézve.⁶⁹

A közösségi cselekvés azért is fontos számunkra, mert hitünk nem egyéni spekuláció eredménye, hanem Krisztus akarata folytán egyházként vagyunk hivatottak az evangélium tanításának a továbbadására és megélésére. Kultú-

⁶⁵ Nehéz lenne teljesebben megfogalmazni a szolidaritás fogalmának lényegét, mint ahogy azt Szent II. János Pál pápa tette 1987. nyarán, Gdanskban, a *Solidarnosc* szülővárosában: „Hordozzátok egymás terhét (...) Szolidaritás annyit jelent, hogy van az egyik ember és a másik, és ha van egy teher, akkor azt együtt, közösségben kell hordozni.” Vö. COMECE: *Az Európai Unió jövője és a katolikusok felelőssége*. Budapest, k.n., 2005. 29.

⁶⁶ Peter Pavlovic (szerk.): *EEK/ETB: Európai integráció. Milyen integrációt szeretnénk?* (2009. január 12.), 34.

⁶⁷ Dreher (2021): i. m. 184-185.

⁶⁸ XVI. Benedek (2009): i. m. 44. pont

⁶⁹ Williams (2014): i. m. 276, 280.

ránkban, amely egyre inkább elidegeníti, tárgyiasítja az emberi életet, arra kaptunk meghívást, hogy környezetünket személyessé tegyük.⁷⁰

„Az egyházak Európa-szerte az európai állampolgárok nagy többségét képviselik. (...) mélyen gyökereznek a társadalom valamennyi szegmensében, és hálózatok sokaságával rendelkeznek.”⁷¹ Szószólóként lépnek fel számos társadalmi kérdésben⁷², leginkább azok érdekében, akiknek nincs saját hangjuk.’ Strukturáltságuk olyan széles, hogy többnemzetiségű és határokon átívelő szervezetekké váltak, amelyek befolyással bírnak a gyökerektől egészen a döntéshozók szintjéig. Társadalmi tevékenységük (pl. iskolák, kórházak, otthonok fenntartása) szintén szerteágazó. Ezek által tanúságtételük is hitelesebbé válik. Egyúttal természetesen ezek olyan szerepvállalások, melyek a társadalmi hasznosság szempontjából is kiemelt jelentőségűek.

Az egyházak társadalomban és társadalomért végzett cselekvéseinek mozgatórugója a diakónia.⁷³ A diakónia, a szolidaritás és a *koinonia* eszményei szorosan kapcsolódnak egymáshoz. Az egyházak társadalmi céljai a *bonum communét* szolgálják, és hasznot hajtanak karitatív, nevelő, gyógyító munkájukkal, de azáltal is, hogy reményt adnak az emberek millióinak. Az *Európai Integráció* című dokumentum olyan ritkábban említett egyházi társadalmi szerepvállalásokat is felsorol, mint: közösségi fejlesztés, közösségi irányítás, városi regeneráció, mentori és iskola utáni gondoskodás, bevándorló tanácsadás, menekültek védelme, drog- és alkoholproblémák kezelése, gyermekmunka és egészségvédelem.⁷⁴

Napjainkban a kereszténység tevékenyen keresi a válaszokat a modern gazdaság és annak válsága okozta kihívásokra is. Az eredményesség növeléséért partnerként tekintenek a civil szervezetekre, s támogatják a civil társadalom megújulását, mind a közösségi élet, mind pedig a kulturális sokszínűség előmozdítása érdekében.⁷⁵ Az egyház a felelősségtudat és az igazságosság tiszteletben tartását és megokolását ajánlja valamennyi olyan társulásnak, amelyet a közjó érdekében hoznak létre.⁷⁶ A kereszténység ösztönözi, segíteni kívánja a kapcsolatokat, teret ad az emberek találkozásának és a kulturális, közösségi élet felvirágoztatásáért dolgozik, hogy az európai társadalom élő közösség lehessen. A társadalmi tőke létrehozásával, a tudásfejlesztéssel és a demokratikus részvétel erősítésére való buzdítással, illetve a civil társadalom megújítására tett törekvésekkel az egyházak olyan társadalom felépítését célozzák, amely növeli az állampolgári lehetőségeket és az aktivitást, erősítve a modern állam emberi arcát.⁷⁷

Közösségeink a keresztény társadalometika talaján állva szolgálnak és egyben az igazságosságra, a szolidaritásra, a szubszidiaritásra, a közjóra és a morálra hívnak. Rámutatnak a helyesen értelmezett szabadságra, a társadalmi szeretet értékére⁷⁸, valamint a jogra, mint közösségi életünk normájára és láthatóvá teszik a családot, a házasságot és a munka keresztény dimenzióit.⁷⁹

⁷⁰ John F. Kavanaugh: *Krisztus követése a fogyasztói társadalomban. A kulturális szembenállás lelkiisége*. Budapest, Ursus Libris, 2003. 164.

⁷¹ EEK/ETB (2009): i. m. 54.

⁷² A kereszténység hallatja a hangját a vallásszabadság, demokrácia, szegénység, idősgondozás, gyermekvédelem, családtámogatás, környezetvédelem, bioetika, emberkereskedelem, menekült- és bevándorlásügy és a társadalmi igazságosság kérdéseiben.

⁷³ EEK/ETB (2009): i. m. 55.

⁷⁴ Uo. 56.

⁷⁵ Uo. 54-55.

⁷⁶ Williams (2014): i. m. 371.

⁷⁷ EEK/ETB (2009): i. m. 55.

⁷⁸ Beran Ferenc – Lenhardt Vilmos: *Az ember útja. Az Egyház társadalmi tanítása*. Budapest, Szent István Társulat, 2017. 164-211.

⁷⁹ Joseph Höffner: *Keresztény társadalmi tanítás*. Budapest, 2002. 53-66; 77-136.

KERESZTÉNYKÉNT A TÁRSADALOMBAN

Rá kell találnunk a közjónak arra az eredeti értelmére, mely nem önnön javát szemléli, hanem úgy tekint önmagára, mint a közösség részét alkotó személyre, aki saját érdekét is csak az adott közösségben képes kiteljesíteni. A keresztény embernek felelőssége van a társadalom és a kultúra alakításában, ott és olyan mértékben, ahol és amennyire a hivatása és a képességei azt lehetővé teszik. Amikor az önzést, igazságtalanságot és kapzsiságot néhol alig leplezve az egyén érvényesüléséről beszélnek, a hívő embernek és a keresztény közösségeknek fel kell emelniük a szavukat, hogy ezzel a hamis, túlzott individualizmuson alapuló szabadsággal szembehelyezzék a bibliai emberképet és az egyházi tanítást. A földi, emberi városért végzett munkán keresztül felcsillan az égi város képe is.⁸⁰

A hívők kötelessége emlékeztetni arra, hogy az emberi fejlődés pusztán a technikai haladással nem fenntartható. A józan gondolkodás, a hit és a szeretet hármasa együtt adhatja meg azt, amire az emberiség vágyik: egy emberibb világot.

A keresztény közösségeknek ki kell tartaniuk azon biblikus meggyőződésük mellett, hogy az emberi fejlődés elválaszthatatlan egyrészt a szubszidiaritás fogalmától, másrészt pedig az élet tiszteletétől.

Mindezek fényében, a hívő közösségek küldetése, hogy az utilitarisztikus létszemlélet és a túlzott teljesítményorientáltság által elvakított embert az igazságban nyugvó szeretet ajándékozó aktusára hívják. Az ingyenesség és ajándékozás örömét meg kell mutatnunk embertársainknak.⁸¹

A hitet akkor tudjuk hitelesen hirdetni, ha jelen vagyunk a társadalmi törésvonalak mentén és egyéni egzisztenciák krízishelyzeteinél egyaránt. Ha képesek vagyunk felmutatni azt, hogy Jézusba vetett hitünk nem egy megfoghatatlan ajánlat, hanem cselekvésünk oka és reményünk forrása.⁸² John Merle Davis amerikai misszionárius fogalmazott úgy, hogy az evangelizáció gondoskodást jelent a beteg testekről, a düledező parasztanyagokról, küzdelmet jelent az emberhez méltó élet feltételeinek a megteremtéséért, harcot az erkölcsi, szellemi és lelki stagnálás ellen, s végsősoron olyan erőfeszítésként áll előtünk, ami az evangelizációt képessé teszi arra, hogy az egyén Krisztusban érje el a bőség növekedését.⁸³ Ott kell elérhetőnek lennünk, cselekednünk, ahol az emberek szenvednek, kétségbeesnek, szabadítást várnak, s ahol a humanitást az igazságtalanság, az erőszak vagy a megvetés torzítása fenyegeti.⁸⁴ Az önbezárkózással kapcsolatban pedig már a múlt század közepén úgy vélte Davis, hogy az a kereszténység legnagyobb problémáját jelenti a modern világban. Ahelyett ugyanis, hogy lemondunk az oktatás, az egészség, a szórakozás és az életfenntartás területeiről, a keresztény tanúság eszközeivé kéne őket tennünk.⁸⁵

A helyesen értékelt kultúrában a keresztényeknek fel kell mutatniuk sajátos értékeiket és újjáéleszteni a keresztény szellemiségű humanizmust. II. János Pál arra buzdít, hogy legyünk jelen az emberi kultúra minden területén, de különösen a nevelésben és az oktatásban.⁸⁶ Nem feledkezhetünk el arról, hogy az első keresztény gyülekezeteket a hit valós életformaként való felmutatása tette vonzóvá. A mi hitünknek is az a mércéje kortársaink szemében, ahogyan azt megéljük, amilyen mértékben azt képesek vagyunk hívogatóan felmutatni.

⁸⁰ XVI. Benedek (2009): i. m. 7. pont

⁸¹ XVI. Benedek (2009): i. m. 34. pont

⁸² Francia Püspöki Kar (1998): i.m. 105.

⁸³ John Merle Davis: *New Buildings on Old Foundations*. New York, International Missionary Council, 1947. 233.

⁸⁴ Francia Püspöki Kar (1998): i.m. 139.

⁸⁵ Davis (1947): i. m. 232-233.

⁸⁶ II. János Pál (2003): i. m. 44-65. pont.

A kereszténység, felismerve és elfogadva, az 'örömhír' hírvivői szerepére vonatkozó elkötelezettségét, nem marad távol a politikai fejlődéstől. Joga és igénye a demokratikusan megválasztott politikai erőkkkel való párbeszéd. Hozzá kíván járulni a politikai döntéshozók és az állampolgáraik közötti párbeszédhez. Ezen dialógus főbb témái: az emberi méltóság, az igazságosság, az elesettek segítése, az oktatás és a környezetvédelem.⁸⁷ Mivel az üdvösség az egész teremtést magában foglalja, a kereszténység missziós részvételének, társadalmi szerepvállalásának hasonlóan széleskörűnek kell lennie. Feladataink éppúgy szólítanak az éhezés, az iskolázatlanság és a szegénység elleni küzdelemre, mint az embert, s a környezetet érintő kizsákmányolás elleni harcra, vagy a jogi-, gazdasági igazságtalanság, valamint a szexuális visszaélések és az erőszak, terrorizmus, vallásüldözés elleni kiállásra.⁸⁸

A keresztény gyülekezeteknek az értékalapú politikát kell támogatniuk és ebbe az irányba kell ösztönözniük másokat is. De azt is tudniuk kell, hogy a politika nem képes létrehozni azokat az értékeket, melyekre épülnie, melyekből merítenie kell. Hitünkben fakadóan valljuk, hogy az Urunk nyújtotta remény birtokában, bátran lehetünk szkeptikusak mindennel szemben, ami kevesebb, mint Isten. Az értékalapú társadalmi cselekvésnek szüksége van egy etikai keretre, melyen belül sikeresen és elvi megalapozottságot nyerve működhet. Ahhoz, hogy a társadalmi intézmények élők, legitimek és elvekben gyökerezettek legyenek, a civil társadalommal és ezen belül a kereszténységgel is meg kell találniuk az összekötő kapcsolatokat.⁸⁹ A társadalomnak szüksége van a politikai intézmények és a civil szféra közötti együttműködésre.

Az európai katolikus püspökök állásfoglalása szerint „a politikai tevékenység fontos a hitünk számára, és a hitünk fontos a politikai elkötelezettségünk számára. (...) A keresztény hit nem azonosítható semmilyen politikai renddel, lehetséges azonban azoknak a helyzeteknek és életformáknak a felismerése, melyek közel állnak a keresztény tanításhoz.”⁹⁰

A keresztény ember tudja, hogy a mának csak a holnap dimenziójából szemlélve van igazi értéke. Ez az örök életre tekintő perspektíva felmagasztosítja a jelent, megadva helyét az üdvtörténetben. A keresztény közösségek Európa legjelentősebb civil társadalmi szerveződését alkotják.

Gyülekezeteink – figyelembe véve a posztmodern vallásosság légkörét –, akkor tudnak hívogatóvá válni, ha meggyőző alternatív életformát mutatnak fel és, ha azt érzik a megszólított emberek, hogy elköteleződésükért cserébe erkölcsi tartást és egész életükre vonatkozó iránytűt kapnak. A választási lehetőségek gazdagsága miatt a 'hit, mint opció' akkor tud igazán vonzó lenni, ha a kereszténység nemcsak a szociális, hanem a kulturális kihívásokra is választ ad, s képessé válik a szeretet ethosát konkrét formába önteni, valamint az emberi személy keresztény képét Istenhez, a világhoz, az embertársaihoz és önmagához kapcsolódóan bemutatni.⁹¹

Az Isten által megnyitott szívű tagokkal bíró keresztény egyházaink segítségével lehet felmutatni napjaink európai társadalmainak azokat az erkölcsi forrásokat és gyökereket, melyek kétezzer év óta éltető erővel hatnak – véli XVI. Benedek pápa.⁹² „A keresztényeknek meg kell tapasztalniuk, hogy nem egy régi történeti személyiséget követnek, hanem az élő Krisztust, aki ma is és most is jelen van az ő életükben. Ő az Élő, aki velünk együtt járja az utat, fel-

⁸⁷ EEK/ETB (2009): i. m. 58.

⁸⁸ Goheen (2019): i. m. 236-237.

⁸⁹ EEK/ETB (2009): i. m. 61.

⁹⁰ COMECE (2005): i. m. 57-58.

⁹¹ Huber (2021): i. m. 30.

⁹² Ratzinger (2005): i. m. 34-45.

tárja számunkra az események, a fájdalom és a halál, a vidámság és az ünnep értelmét, eljön otthonainkba, és velünk marad azért, hogy táplál az életet adó kenyérrrel.”⁹³

Olyan közösséggé kell válnunk, melyet radikális, golgotai szeretet vezet. Olyan egyházzá, amely a Szentháromság képét hordozza magán és azt mutatja fel a világnak. Olyan emberek csoportjává kell lennünk, akik az igazságra éhesek, de mindezt alázattal, jézusi szeretettel keresik, s mindenkor készek Isten kezében eszközzé válni és alternatívát felkínálni önközpontú, reményvesztett és erőszakos világunk számára.⁹⁴

EGYÉNI TANÚSÁGTÉTEL: A HÍVŐ EMBER HOZZÁJÁRULÁSA KORUNK TÁRSADALMÁHOZ

Fontos elméleti és egzisztenciális kérdés, hogy a hívő embernek milyen egyéni lehetőségei, mozgásteret, illetve milyen kötelezettségei vannak arra, hogy hangot adjon hitének és az abból fakadó cselekvésnek a mai társadalomban. Annak a hitnek, mely jóval több kulturális örökségnél. Lényegéből fakadóan Isten ajándéka, amely megváltoztatja életünket és zsinórmértékként szolgál számunkra. Krisztusban kapott új életünk nem válhat el egzisztenciánk egyéb elemeitől. Ha keresztény mivoltunk és a munkánk, családi életünk, hobbijaink során megélt énkülönválás, akkor el fog torzulni keresztény identitásunk.

Már a 3. század eleji *Diogenétosz-levél* úgy fogalmazott, hogy „ami a testben a lélek, azok a keresztények a világban. A lélek áthatja a test minden tagját, ugyanúgy jelen vannak a keresztények a világban. A lélek is a testben lakik, de nem a testből való. A keresztények is a világban vannak, de nem a világból valók. A keresztények a világba vannak zárva, de mégis ők tartják össze a világot. Isten rendelte őket e helyre, nem lenne illendő elhagyniuk azt.”⁹⁵

A levél egyfajta antropológiai realizmussal szemléli a keresztény ember helyzetét.⁹⁶ Arról tesz tanúságot, hogy a közösségi dimenzióért minden egyes embernek meg kell harcolnia, mert a hit nem élhet elzárva a világtól. Küldetése abba a világba rendeli, amelyben él. Hiszen a közösségben és az érte folytatott munkálkodásban szélesedik ki az egyházi tudat. Szemben azzal, ahogy az ókor szinte valamennyi vallási irányzata arra figyelmeztette követőit, hogy a világ megvetendő, a kereszténység határozottan mutatta fel, hogy a világ a kísértések és a hamis értékek mellett eszköz is az igaz értékek megszerzésére. Ezért buzdította a *Diogenétosz-levél* szerzője olvasóját arra, hogy hasznos állampolgár legyen.⁹⁷ Mintegy 1700 évvel később Maritain is úgy látta, hogy a modern világ átalakításának előfeltétele, hogy a hívő ember önnön spirituális és erkölcsi életét megújítsa, hogy ezáltal életető erőt adjon a társadalmi tettekhez is.

A keresztény ember Isten uralmának az ajándékában részesült. Ez azonban azzal a feladattal, felelősséggel is jár, hogy meg kell testesítenie, s a kívülállók számára láthatóvá kell tennie a Szentlélek által kapott új életet. Életmódjában, élete gyümölcseiben az eljövendő új teremtés jeleinek kell felcsillannia. Hasonlatosan a történeti Izrael missziós hívásához, a keresztény embernek is szóval és tettel egyaránt részt kell vennie Jézus missziós munkájában.

⁹³ XVI. Benedek pápa: *Jézus Krisztus tanítványai és misszionáriusai*. Aparecida 2007. május 13.

⁹⁴ Gregory A. Boyd: *A keresztény nemzet mítosza. Hogyan pusztítja el az egyházat a politikai hatalomvágy?* Budapest, Luther, 2022. 152.

⁹⁵ Levél Diogenétoszhoz. In Vanyó László (szerk.): *Ókeresztény Írók 3*. Budapest, Szent István Társulat, 1980. 372-373.

⁹⁶ Kránitz Mihály: *A Diogenétosz-levél emberképe*. In Bugár István – Pesthy Mónika (szerk.): *Ókeresztény szerzők, kortárs kérdések*. Budapest, Szent István Társulat, 2010. 22.

⁹⁷ Molnár (2007): i. m. 92.

Az egyházi lét teljességét a tanúságtétel kell, hogy jellemezze: a hívó ember és a hívó közösség életének minden mozzanatában fel kell, hogy mutassa a missziói dimenziót.⁹⁸

A tapasztalható pozitív folyamatok, ébredési jelek ellenére, a mai európai társadalmakban betöltött szerepét tekintve az intézményesült vallásosság gyengülésével vagyunk kénytelenek szembenézni. Így nagy jelentősége van annak, hogy a valóban megélt keresztény élet a társadalom tömegei felé intézett szó legyen. Valamennyi hívőnek küldetése, hogy környezetében válaszokat adjon azon kereső embertársainak, akikben a szekularizáció hatására deformálódott, felszínessé és ellentmondásossá vált, ám mindezek ellenére megmaradt a vallásos tudat.

A hívó ember társadalmat alakító tevékenységére azért is szükség van, mert a keresztény ember a mindennapok során végzett feladatai kapcsán is képes hitéből erőt meríteni és a rá bízottakat tudása legjáva szerint elvégezni. Realizmusa megóvjá a fanatizmustól és az utópiától, ám reménységgel cselekszik, látszólag kilátástalan helyzetekben is megtéve azt a jót, amire lehetősége nyílik, mert tudja, hogy törekvéseiben nincs egyedül. Munkálkodását pedig áldozatként ajánlja fel Atyjának, aki képes azt a mennyei királyság számára megőrizni, ezáltal a világban végzett emberi cselekedeteket imádsággá alakítani.⁹⁹ Ferenc pápa azzal bátorít minket, hogy a mindennapi életben, a hétköznapi feladataink közbeni bizonyágtételnél sem vagyunk egyedül, hiszen „Isten szava belülről táplálja és erősíti a keresztényeket, és teszi képessé őket a hiteles evangéliumi tanúságtételre.”¹⁰⁰ A keresztény embernek a világgal szemben teljesítendő földi küldetése van, amely azt kívánja tőle, hogy osztozzék kora problémáiban és legyen jelen annak társadalmi vitáiban.¹⁰¹

A II. Vatikáni Zsinat szellemében szem előtt kell tartanunk, hogy a kereszténység akkor tud hatékonyan hozzájárulni a megújuláshoz – túlmutatva az intézményesült egyház keretein –, ha világi tagjai társadalmuk, kultúrájuk szövetét az alapokig átítatják üzenetével, tanúságtételével.¹⁰² A keresztények kultúrával folytatott dialógusa és az apostolkodás ebből fakadóan szorosán összekapcsolódnak. Ennek oka, hogy az evangelizáció célpontja az emberi szív. Ezt azonban nem lehet úgy elérni, hogy a krisztusi örömhír hirdetője ne lépne be az adott kulturális valóságba, megértve embertársai félelmeit, reményeit és örömeit.¹⁰³

Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy a hívők sem nem többek, sem nem kevesebbek más polgároknál: ugyanúgy tagjai a társadalomnak és ugyanúgy nem rendelkeznek kész receptekkel, mint mások. Azt igénylik, hogy kapják meg a lehetőséget, hogy erejük legjavát nyújtva, hozzáadhassák hitükből fakadó meglátásaikat a közös víziókhöz. A hit nem kész válaszokat, hanem ajánlásokat, viszonyítási pontokat tud adni a társadalmi kérdések megoldásához. Mindezt nem szemben a világgal, hanem a világért cselekedve.

Az egyik legfontosabb egyéni feladatunk az élet tiszteletének a hirdetése. A kizsákmányolással, arctalanná válással, géppé silányítással és a halál kultúrájával szemben ki kell állnunk azért, hogy az emberi személy istenképiségéből fakadóan abszolút érték.

Ma, amikor a fejlett társadalmak a szenvedőkről megfelelő kulturális amnéziába süllyednek, a keresztény embernek hangot kell adnia annak, hogy a kultúra kifulladás, hacsak nem fordul szolidárisan a szenvedő ember másáé felé.

⁹⁸ Goheen (2019): i. m. 54-55, 79.

⁹⁹ Lesslie Newbig: *Evangélium a pluralista társadalomban*. Budapest, Harmat, 2006. 138.

¹⁰⁰ Ferenc (2014): i. m. 174. pont.

¹⁰¹ Maritain (1999): i.m. 70.

¹⁰² *Apostolicam actuositatem*, 29. pont. In Diós István (szerk.): *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*. Budapest, Szent István Társulat, 2007. 477-478.

¹⁰³ *Gaudium et spes*. 21. pont.

KERESZTÉNYKÉNT A TÁRSADALOMBAN

Ez a nézőpontváltás, mely a nyugati civilizáció humanizálásával jár, azt célozza, hogy a társadalom peremére szorult egyének és csoportok visszakerüljenek a kulturális emlékezet fókuszába.¹⁰⁴

A keresztény értelmiségi embernek hivatása sajátos küldetéssel ruházta föl: környezetének az evangélium szerinti alakításával. A politikai, társadalmi, kulturális elköteleződés során küzdelmeket kell vállalnunk, de ezek nem nélkülözhetik a kiengesztelődésre képes szeretetet.¹⁰⁵ Keresztény kultúránk emlékezetközpontú: Jézus Krisztus történetére és üdvözítő művére szegezi tekintetét. A keresztény értelmiség, ezen emlékezetkultúra alapján megteremtheti a távolságot az objektív igények és az aktuális, szubjektív törekvések között, az elnyomottak és szenvedők szükségleteit szem előtt tartva.¹⁰⁶

A pluralista világ zajában a keresztények a hit szabadsága által képesek korlátozni az etikai relativizmust, tetteikkel pedig igazolhatják, hogy mindez hitükből fakad. Az ezt megélő személyeknek és közösségeknek feladata a Krisztus által felszabadított szabadság megőrzése a szabadosságtól. Az individualista önzéssel szemben pedig kötelességünk a közjót szem előtt tartó közösségi szemlélet felébresztése és terjesztése környezetünkben.¹⁰⁷

A hit, mint összetartó erő képes a relativizmustól megsédült embereknek irányt mutatni, reményt adni. Erre annál is inkább szükség van, mert a modern kultúra hasadásai miatt, nem létezik olyan pólus, amelyből kiindulva egyértelmű válaszokat, célokat lehetne találni. A kereszténység, mint egész életet átható döntés képes a válaszokra és a Krisztussal való élő kapcsolat elhozására.¹⁰⁸

Nagy feladat előtt állunk: szabadságra és felelősségre kell nevelni egy bizonytalan korban. A kereszténység kiinduló alapja, hogy felelősségünket a teremtő Istentől kaptuk, aki egyben szabadsággal is megajándékozta az embert. Az erkölcsi nevelés során be kell mutatnunk ennek alapjait, a teológiai, filozófiai megalapozottságot, hogy a kételkedő emberek számára racionális magyarázattal szolgálhassunk. Hitükből fakadóan valljuk, hogy felelős cselekvésünknek tükröznie kell azt az eredeti aktust, amelyből világunk származik.¹⁰⁹

A zavaros hitképzetek korában nagy szükségünk van a teológia érthetőségére és iránymutatására. Ez a teológia nem bújhat el a tudomány védőbástyái mögé vagy az egyház belső nyugalomába, hanem az emberekhez kell fordulnia, hogy a hívők támaszkodhassanak rá, a keresők iránymutatást leljenek, a hitetlenek pedig összeütközésbe kerüljenek a hit tartalmával.¹¹⁰

A világi krisztushívők szép hivatása olyan egyesületek, szerveződések létrehozása, melyek által a hit közösséget formáló erővé válhat a társadalomban. Hiszen a lélek ereje hordozza a kultúrát és kapcsolatokat teremt. De rajtuk kívül is szükséges, hogy a maga módján és lehetőségeihez mérten minden keresztény hozzájáruljon a társadalmi igazságosság erősítéséhez. Így válhat az evangélium az egész társadalom számára az igazság és szabadság üzenetévé.

¹⁰⁴ Görfföl (2018): i.m. 17.

¹⁰⁵ „Az értelmiségi olyan személy, aki reflektál az élet nagy kérdéseire, tudatosan szembenéz velük, aki ismeri a kultúra különböző területeit, a saját szakmájának a határain túl is.” Vö. Erdő (2011): i. m. 713.

¹⁰⁶ Lázár Kovács Ákos: Szekularizált politika és egyházi kultúra. *Távlatok*, 56. (2005/3.), 273. 269-275.

¹⁰⁷ A gondolat közgazdasági megfogalmazását lásd: Christian Felber: *A közjó gazdasága. Egy fenntartható gazdasági modell*. Budapest, Pallas Athéné Könyvkiadó, 2020. 29-68.

¹⁰⁸ II. János Pál pápa: *Veritatis splendor*. Budapest, Szent István Társulat, 1993. 88. pont.

¹⁰⁹ Williams (2014): i. m. 111.

¹¹⁰ Huber (2021): i. m. 33.

A keresztény ember nem nézheti felülről a társadalom problémáit, mert bár az igazságért és az élet Igéjéért felelős, részesedik a világ közös sorsában is. Krisztus tanítványaiként tehát nem kell kimenekülnünk a civilizációból és nem távolodunk el Istentől, ha a világban magunkat elkötelezzük és szolgáljuk az embereket. A *Gaudium et spes* buzdítása alapján bátorítanunk kell egymást, hogy keresztény meggyőződésünket tudatosítsuk a társadalmi cselekvéseink során. Ahogy a zsinati konstitúció fogalmaz: hitünk és a mindennapi élet elválasztása korunk nagy tévedése.¹¹¹

Feladatunk megélt hitünkön keresztül igazolni Isten ajándékának az újdonságát. Az evangéliumot kell hirdetnünk, megújító erőként. Fontos a keresztény 'ellenkulturális tanúságtétel', azaz az uralkodó 'érzékelési kultúra' elveivel való tudatos szembehelyezkedés. Az érdek és a birtoklásvágy helyett a szeretet, a szolidaritás és az összetartozás felmutatása, Isten országa értékeinek a társadalomban való megjelenítése.¹¹² A hit nyilvánossága szükséges ahhoz, hogy „ott legyünk, ott tudjunk cselekedni, ahol az emberek szenvednek, kétségbeesnek és szabadságot várnak.”¹¹³ Elizeus prófétától tanulva gondoskodnunk kell az edényekről és Istentől bátran és bizalommal kell hozzá olajat kérnünk.¹¹⁴

Önmagával kapcsolatban pedig a keresztény ember sosem feledkezhet meg arról, hogy kortársai válaszokat, segítséget, erkölcsi útmutatást remélnék tőle, aminek csak akkor tud eleget tenni, ha cselekvését hite határozza meg és hű marad hirdetett Urához. A kihívások, bizonytalanságok és a bűntudat között őrlődő ember számára merjük felmutatni, hogy Krisztus „képes mindig visszaadni az örömet, hogy felemeljük a fejünket és újrakezdjük.”¹¹⁵

A keresztényként végzett hétköznapi feladataink teljesítése során a spirituális és a világi küldetésünk összeér: a világi hivatás a munka tárgyával, a spirituális pedig azzal a móddal egyenlő, ahogyan azt elvégezzük. A hétköznapi feladatokkal kötelességet teljesítünk, Istennek azt a rendeltetését végezzük el, amely a társadalom szolgálatára rendelt minket.¹¹⁶ Ha az ember nem felejt el az örömhírt, amit ajándékba kapott, akkor bármilyen cselekvést hajtson is végre, azt keresztényként teszi. Így „sugározni fogja a szellemet, amelyet képvisel, tanúságot fog tenni az Evangéliumról, nem hirdetve, hanem megélve.”¹¹⁷

A hit hirdetését bátran össze kell kötnünk az erkölcsi tanításokkal, elvekkel. Hitünkéből fakadóan tehát részt kell vállalnunk a közösségünk céljait érintő vitákban és döntésekben, különösen abban az esetben, amikor a gazdasági szempontokat fölé rendelik az emberi méltóságnak. Hangsúlyoznunk kell, hogy biblikus alapja van annak – s ezt a II. Vatikáni Zsinat újra középpontba is állította –, hogy minden megkeresztelt embernek, teológiai képzettségétől függetlenül, missziós küldetése van¹¹⁸, s mindannyiunknak hitet kell tennünk embertársaink előtt arról, aki nekünk reményt adott.¹¹⁹

A hívő ember legmélyebb vágya, hogy legyen joga felkínálni és értelmileg megalapozni embertársai felé életét átformáló tapasztalatát, a Krisztusban való hitet.

¹¹¹ *Gaudium et spes*. 43. pont.

¹¹² Nemeshegyi (2001): i. m. 363.

¹¹³ Francia Püspöki Kar (1998): i.m. 115.

¹¹⁴ 2Kir 4, 3-7.

¹¹⁵ Ferenc (2014): i. m. 3. pont.

¹¹⁶ Daniélou (2020): i. m. 199.

¹¹⁷ Maritain (1999): i.m. 292.

¹¹⁸ Tomka Ferenc: Az új evangelizáció lelkiisége Ferenc pápa tanításában. *Vigilia*, 81. (2016/3.), 226. 225-230.

¹¹⁹ Ferenc (2014): i. m. 121. pont.

KERESZTÉNYKÉNT A TÁRSADALOMBAN

A II. Európa szinódus (1999) tanítása alapján a posztmodern nyugati civilizációban élő katolikusoknak Istentől eredő hivatása van arra, hogy a remény evangéliumát terjesszék, az igehirdetés, az istentisztelet és a felebarát szolgálata által.¹²⁰ Küldetésünk lényege a keresztény értékek felmutatása és az új evangelizáció előmozdítása, hogy ezek által megmutatkozhasson az egyház valódi arca.¹²¹

Az egyre fontosabbá váló és a közbeszédet jelentősen uraló ökológiával kapcsolatban, a hívő ember azt a meggyőződését osztja meg embertársaival, hogy a természet, mint teremtés, az isteni kommunikáció eszköze. Benne, általa a teremtő Isten szólal meg, s így a környezetvédelmi kérdéseket az emberrel együtt kell vizsgálni. A fogyasztói szemlélet és a környezetünk fölötti uralomra törés bűne abban áll, hogy ajándékba kapott lakóhelyünk gondozásának a küldetését elutasítva, csupán birtokolni akarjuk azt. Az ökológiai témákra nyitott posztmodern embert ezért a hívőknek a helyes összefüggések felismerésére kell vezetniük¹²², hogy elköteleződésük ne váljék egy öncéllá lett természet imádatává. Így látható lesz, hogy minden, ami körülvesz minket ajándék, s hogy csak akkor mondunk igazat a világról, ha ekként is kezeljük.¹²³ A keresztény embernek egyszerre kell vallania, hogy a természet nem lehet önmagában végső érték, ami fontosabbá válik az embernél és azt is, hogy, mint életünk Isten által teremtett színhelye, szüksége van gondoskodó szeretetünkre és nem válhatunk vigyázó sáfárából könyörtelen pusztítókká.¹²⁴

Összefoglalva tehát kijelenthető, hogy a hívő egyén, éppúgy, mint maga a keresztény közösség, három küldetéssel rendelkezik a világ felé. Ezek: a hit megvallása, azaz a *martúria*, az emberiség szolgálata, a diakónia és végül a liturgikus, szentségi gyakorlat, a *leiturgia*.¹²⁵

Ahogy Claude Dagens írta a francia katolikusoknak: „Legyünk keresztények, ott ahol vagyunk, ebben a mi társadalmunkban, és bizonyítsuk az Evangélium erejét és Krisztus egyházának, a mi egyházunknak és hitünknek az ifjúságát!”¹²⁶

¹²⁰ Gárdonyi Máté: II. János Pál víziója Európáról. *Vigilia*, 69. (2004/9.), 650. 649-657.

¹²¹ Uo. 654-655.

¹²² Az emberiség papi viszonyban áll a természet rendjével. „A cselekvő embert Isten felruházta azzal a képességgel, hogy értelmezze a környezetét, és közelítse a teremtőjéhez, kibontakoztatva a benne rejlő képességet, hogy a szeretet és a nagylelkűség jelévé váljon.” Vö. Williams (2014): i. m. 235.

¹²³ Uo. 216-218.

¹²⁴ XVI. Benedek (2009): i. m. 48. pont

¹²⁵ Francia Püspöki Kar (1998): i.m. 165.

¹²⁶ Uo. 194.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Alister McGrath: *Az ateizmus alkonya*. Budapest, Szent István Társulat, 2008.
- Békés Gellért: Kereszténység a harmadik évezred küszöbén. *Vigilia*, 55. (1990/9.), 647-650.
- Beran Ferenc: Keresztények a közös Európáért. *Távlatok*, 49. (1998/2.), 246-247.
- Beran Ferenc – Lenhardt Vilmos: *Az ember útja. Az Egyház társadalmi tanítása*. Budapest, Szent István Társulat, 2017.
- Biblia*. Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás. Budapest, Szent István Társulat, 2015.
- Bolberitz Pál: Keresztény örökségünk. *Communio*, 11-12. (2003-2004.), 67-82.
- Bugár István – Pesthy Mónika (szerk.): *Ókeresztény szerzők, kortárs kérdések*. Budapest, Szent István Társulat, 2010.
- Christian Felber: *A közjó gazdasága. Egy fenntartható gazdasági modell*. Budapest, Pallas Athéné Könyvkiadó, 2020.
- Christoph Schönborn: Idegen test vagy gyökér? *Communio*, 19. (2011/3-4.), 37-52.
- COMECE: *Az Európai Unió jövője és a katolikusok felelőssége*. Budapest, k.n., 2005.
- Diós István (szerk.): *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*. Budapest, Szent István Társulat, 2007.
- Erdő Péter: *Egyház, Kultúra, Társadalom*. Budapest, Szent István Társulat, 2011.
- Eric Kussbach: Keresztény Európa és európai integráció. *Vigilia*, 62. (1997/4.), 265-273.
- Ernst-Wolfgang Böckenförde: *Állami jog és erkölcsi rend*. Budapest, L'Harmattan, 2020.
- Ferenc pápa: *Fratelli tutti*. Budapest, Szent István Társulat, 2021.
- Francia Püspöki Kar: *A hit hirdetése a mai társadalomban. Levél a katolikusokhoz*. Budapest, Vigilia, 1998.
- Frenyó Zoltán: *Korfordulón*. Budapest, MTA, 2015.
- Gárdonyi Máté: II. János Pál víziója Európáról. *Vigilia*, 69. (2004/9.), 649-657.
- Görföl Tibor: *A kritika hangja és a valóság szeretete. A kereszténység korunk európai kultúrájában*. Budapest, Gondolat, 2018.
- Gregory A. Boyd: *A keresztény nemzet mítosza. Hogyan pusztítja el az egyházat a politikai hatalomvágy?* Budapest, Luther, 2022.
- Hans Joas: *A hit válaszátsa. Milyen jövője lehet a kereszténységnek?* Budapest, Vigilia, 2014. 105.
- Igazságosság a világban. A II. általános püspöki szinódus okmányai*. Budapest, Szent István Társulat, 1972.
- II. János Pál pápa: *Ecclesia in Europa*. Budapest, Szent István Társulat, 2003.
- II. János Pál pápa: *Novo millennio ineunte*. Budapest, Szent István Társulat, 2001.
- II. János Pál pápa: *Veritatis splendor*. Budapest, Szent István Társulat, 1993.
- Jacques Maritain: *A garrone-i paraszt. Egy öreg laikus töprengése napjaink kérdésein*. Budapest, Szent István Társulat – Kairosz, 1999.
- Jacques Maritain: *Az igazi humanizmus*. Sárospatak – Budapest, Római Katolikus Egyházi Gyűjtemény – Szent István Társulat, 1996.
- James C. Livingston: *Bevezetés a vallástudományba*. Budapest, Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, 2021.
- Jean Daniélou: *Az igazság botránya*. Budapest, Jel, 2020.
- Jean-Marie Lustiger: *Emberhez méltón*. Budapest, Vigilia, 1997.
- John F. Kavanaugh: *Krisztus követése a fogyasztói társadalomban. A kulturális szembenállás lelkiisége*. Budapest, Ursus Libris, 2003.
- John Merle Davis: *New Buildings on Old Foundations*. New York, International Missionary Council, 1947.
- José Casanova: *Public Religions in the Modern World*. Chicago, University of Chicago Press, 1994.
- Joseph Höffner: *Keresztény társadalmi tanítás*. Budapest, 2002.
- Joseph Ratzinger: *Benedek Európája a kultúrának válságában*. Budapest, Szent István Társulat, 2005.
- Joseph Ratzinger: Európa – a keresztényeket kötelező örökség. *Vigilia*, 69. (2004/9.), 642-648.
- Jürgen Habermas – Joseph Ratzinger: *A szabadelvű állam morális alapjai. A szekularizálódás dialektikája az észről és vallásról*. Buda-

KERESZTÉNYKÉNT A TÁRSADALOMBAN

- pest, Barankovics Alapítvány – Gondolat. 2007.
- Karl Dobbelaere: *Secularization: An Analysis at Three Levels*. Frankfurt, Peter Lang, 2002.
- Kisdi Barbara: *A kulturális antropológia története, elméletei és módszerei*. Budapest, PPKE BTK egyetemi jegyzet, 2012.
- Lázár Kovács Ákos: Szekularizált politika és egyházi kultúra. *Távlatok*, 56. (2005/3.), 269-275.
- Lesslie Newbiggin: *Evangelium a pluralista társadalomban*. Budapest, Harmat, 2006.
- Márkus György: *Kultúra, tudomány, társadalom. A kultúra modern eszméje*. Budapest, Atlantisz, 2017.
- Michael W. Goheen: *Keresztény misszió ma. Bevezetés*. Budapest, Kálvin, 2019.
- Molnár Tamás: *Keresztény humanizmus. A szekuláris államnak és ideológiájának kritikája*. Budapest, Kairosz, 2007.
- Nádor Koppány Zsombor: Nyugati szekularizáció és kereszténység – Kulturális keresztényüldözés Európában. In Újházi Lóránd (szerk.): *Budapest-jelentés a keresztényüldözésről*. 2021, Mondat Kiadó, Vác, 2022. 71-85.
- Nemeshegyi Péter: Az európai uniós identitás keresztény képe. *Távlatok*, 52. (2001/3.), 355-366.
- Norbert Elias: *A civilizáció folyamata. Szociogenetikus és pszichogenetikus vizsgálódások*. Budapest, Gondolat, 1987.
- Nyíri Tamás: *A keresztény ember küldetése a világban*. Budapest, Akadémiai, 1996.
- Patrick J. Deneen: *Conserving America?: Essays on Present Discontents*. South Bend, St. Augustine's Press, South Bend 2016.
- Peter Pavlovic (szerk.): *EEKJETB: Európai integráció. Milyen integrációt szeretnénk?* (2009. január 12.)
- Rod Dreher: *Szent Benedek válaszutján*. Budapest, Osiris – MCC, 2021.
- Rowan Williams: *A hit szerepe a mai világban*. Pannonhalma, Bencés, 2014.
- Thomas Stearns Eliot: *A kultúra meghatározása*. Budapest, Szent István Társulat, 2003.
- Tomka Ferenc: Az új evangelizáció lelkisége Ferenc pápa tanításában. *Vigilia*, 81. (2016/3.), 225-230.
- Török Csaba: *A kultúrák lelke*. Budapest, Új Ember, 2013.
- Vanyó László (szerk.): *Ókeresztény Írók 3*. Budapest, Szent István Társulat, 1980.
- Walter Kasper: Egyház merre tartatsz? A II. Vatikáni Zsinat maradandó jelentősége. In Kránitz Mihály (szerk.): *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai negyven év távlatából*. Budapest, Szent István Társulat, 2002. 17-38.
- Wolfgang Huber: *Hitkérdések protestáns szemmel*. Budapest, Luther, 2021.
- XVI. Benedek pápa: *Caritas in veritate*. Budapest, Szent István Társulat, 2009.
- XVI. Benedek pápa: *Jézus Krisztus tanítványai és misszionáriusai*. Aparecida 2007. május 13.

Szerző:
Dr. Nádor Koppány Zsombor

Grafikai tervezés:
Balás Design

Felelős kiadó:
Dr. Máthé Zsuzsa

Szent István Intézet 2022
szentistvanintezet.hu

A tanulmány a Batthyány Lajos Alapítvány támogatásával jelent meg.

